

سال‌نمای امنیت ملی
جمهوری اسلامی ایران
تحولات راهبردی ۱۳۹۲
چشم‌انداز ۱۳۹۳

زیر نظر شورای نویسندگان

پژوهشکده مطالعات راهبردی
خبرگزاری

بخش تولید (نفت، صنعت و معدن و کشاورزی)

مقدمه

اقتصاد ایران متشکل از چهار بخش مهم شامل نفت و گاز، صنعت و معدن، کشاورزی و خدمات است. بخش کشاورزی، ۹/۸۱ درصد، بخش صنعت و معدن ۱۸/۸ درصد، بخش نفت و گاز ۲۱/۹ درصد و بخش خدمات، ۴۹/۴ درصد از کل تولید اقتصاد ایران را به خود اختصاص می‌دهند. وضعیت تولید در هر یک از بخش‌های اقتصادی متأثر از عوامل متعددی است. وضعیت اقتصادی ناشی از شرایط تحریم بر اقتصاد ایران در سال‌های اخیر موجب شده است بخش‌های وابسته به فناوری و مواد اولیه خارجی، به ویژه بخش‌های صنعت و معدن و نفت و گاز، وضعیت خوبی را تجربه نکنند. تداوم شرایط تحریم اقتصادی و آشکارشدن فشارهای اقتصادی ناشی از این شرایط، آثار منفی بر بخش‌های مختلف اقتصادی کشور را تشدید کرده است. هرچند توافق اولیه در مذاکرات هسته‌ای ایران با کشورهای ۵+۱ موجب شد برخی انتظارات مثبت در بخش‌های اقتصادی کشور، به ویژه در بخش نفت و گاز ایجاد شود، اما تا عملیاتی شدن توافقات و دستیابی به توافق جامع هسته‌ای، زمان بیشتری نیاز است و آثار آن بر اقتصاد ایران نیز زمان‌بر خواهد بود.

نکته قابل توجه دیگر در تحولات بخش‌های مختلف اقتصادی کشور در سال ۱۳۹۲، تغییر دولت در نیمه دوم سال بود. تغییر دولت و به دنبال آن، تغییر در مدیریت بخش‌های مختلف اقتصادی کشور، موجب شد برخی برنامه‌های دولت گذشته متوقف و در برخی موارد تغییراتی در برنامه‌ها ایجاد شود. در کنار این تحولات، برنامه‌های جدید اقتصادی نیز از سوی دولت یازدهم در نیمه دوم سال تدوین و در برخی موارد به اجرا نیز گذاشته شد. از این رو، بخش‌های مختلف اقتصادی کشور، به ویژه بخش‌های نفت و گاز، صنعت و معدن و کشاورزی در سال

۱۳۹۲، از تحولات سیاسی در داخل نیز تأثیر پذیرفته‌اند و عملکرد بخش‌های مختلف اقتصادی در سال ۱۳۹۲، نتیجه برنامه‌های اقتصادی دولت‌های دهم و یازدهم است. با توجه به این نکات، در ادامه، وضعیت بخش‌های تولیدی نفت و گاز، صنعت و معدن و کشاورزی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

نفت و گاز

نفت و گاز اصلی‌ترین و مهم‌ترین بخش ارزآور کشور به شمار می‌آید. این بخش کانون اصلی تحریم‌های اقتصادی اعمال‌شده از سوی کشورهای غربی، طی سال‌های اخیر، به ویژه سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ بوده است. در نتیجه تحریم‌های اقتصادی بخش نفت و گاز، برخی مشکلات برای اقتصاد کشور ایجاد شده است. با توجه به این موضوع، جایگاه ایران بعد از اعمال تحریم‌ها، به ویژه در حوزه نفت و گاز، در بین کشورهای صادرکننده عضو اوپک کاهش یافته است.

۱. تولید و صادرات نفت

تشدید تحریم‌های اقتصادی و تمرکز این تحریم‌ها بر صادرات نفت و همچنین تحریم جریان مالی خارجی به داخل کشور، موجب شده تولید نفت کاهش قابل توجهی یابد. بر اساس آخرین گزارش دبیرخانه اوپک در سال ۱۳۹۲، میزان تولید روزانه نفت ایران برابر با دو میلیون و ۷۱۶ هزار بشکه است، در حالی که کشورهای عربستان، عراق، کویت و امارات، به ترتیب با ۹/۶، ۳/۱، ۲/۷۸ و ۲/۷۳ میلیون بشکه تولید در روز در جایگاه اول تا چهارم قرار دارند. بر این اساس، ایران در بین کشورهای عضو اوپک در جایگاه پنجم قرار گرفته است. البته، بر اساس آمارهای صندوق بین‌المللی پول، تولید نفت کشور کاهش ۸۰۰ هزار بشکه‌ای را تجربه کرده است. تداوم اعمال تحریم‌های اقتصادی در صادرات نفت و تشدید آن در حوزه مالی، موجب شد تولید نفت کشور در سال ۱۳۹۲ با کاهش ۳۰۰ هزار بشکه در روز مواجه شود، به گونه‌ای که تولید روزانه از ۲/۸ میلیون بشکه در روز در سال ۱۳۹۱، به ۲/۵ میلیون بشکه در سال ۱۳۹۲ رسید.

بر اساس برنامه تشدید تحریم‌ها در سال ۱۳۹۲، آمریکا به دنبال کاهش شدید صادرات نفت ایران و حتی رساندن آن به صفر بود، اما مذاکرات ژنو و نتایج اولیه آن موجب شد صادرات روزانه یک میلیون بشکه نفت کشور همچنان ادامه یابد. در واقع، روی کار آمدن دولت یازدهم و جهت‌گیری‌های دولت جدید در بخش خارجی، موجب شد تحریم کشورمان، به ویژه در حوزه صادرات نفت از سوی کشورهای غربی، به خصوص آمریکا تشدید نشود.

بر اساس آخرین
گزارش دبیرخانه اوپک
در سال ۱۳۹۲، میزان
تولید روزانه نفت ایران
برابر با دو میلیون و ۷۱۶
هزار بشکه است

یکی از برنامه‌های مهم اقتصادی دولت یازدهم، توجه ویژه به بخش نفت و گاز در سال جاری است. در این راستا، دولت تلاش کرده، از یک سو، تولید داخلی را در بخش نفت و گاز تقویت کند و از سوی دیگر، زمینه دستیابی به جایگاه ازدست‌رفته کشور را در بین کشورهای عضو سازمان کشورهای صادرکننده نفت به دست آورد. وزیر نفت در نخستین روزهای آغاز به کار دولت یازدهم، یکی از مأموریت‌های اصلی خود را بازپس‌گیری جایگاه ایران در بازارهای جهانی عنوان کرده و معتقد است ظرفیت و توان تولیدی کشور باید در مدت ۶-۷ ماه به میزان تولید سال ۱۳۸۴ (حدود ۴ میلیون بشکه در روز) بازگردد. یکی از مهم‌ترین راهکارهای وزارت نفت در سال ۱۳۹۲، ایجاد شورای سیاست‌گذاری و بازاریابی فروش نفت و استفاده از همه ظرفیت‌های ملی و خارجی در زمینه توسعه صادرات صنعت نفت در نیمه دوم سال بوده است. وزیر نفت در راستای احیای صنعت نفت کشور و بهبود جایگاه جهانی و منطقه‌ای کشور در تولید نفت و صادرات آن، در نشست ۱۶۴ سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک) بر موضع جمهوری اسلامی ایران برای تولید روزانه چهار میلیون بشکه در روز تأکید کرد. وی تأکید کرد «ایران تحت هیچ شرایطی از تولید روزانه چهار میلیون بشکه نخواهد گذشت، حتی اگر قیمت‌های جهانی نفت خام به سطح ۲۰ دلار برای هر بشکه برسد». در نیمه دوم سال، وزارت نفت با دریافت مجوز از ستاد تدابیر ویژه برای فروش نفت با شرایط خاص و تصمیم‌گیری با انعطاف برای مقابله با تحریم‌ها در فروش نفت خام و میعانات گازی با حفظ محوریت امور بین‌الملل شرکت ملی نفت ایران، برای بهبود وضعیت صادرات نفت کشور در سال ۱۳۹۲ تلاش کرده است. بر اساس گزارش عملکرد ۱۰۰ روزه وزارت نفت، ایجاد پایانه شناور در آب‌های عمان و هماهنگی برای صادرات نفت از این محل، بررسی راه کارهای مختلف برای صادرات نفت از طریق عراق، ذخیره‌سازی ۱۴ میلیون بشکه نفت خام در مخازن چین و تدارک برای ارتقای آن به میزان ۳۰ میلیون بشکه، از مهم‌ترین اقدام‌های این وزارتخانه بوده است. دولت در کنار راه کارهای یادشده، مذاکره با روسیه برای صادرات نفت به این کشور و پی‌گیری راه‌حل‌های دیگر برای صادرات نفت خام را به منظور افزایش صادرات نفت خام در سال ۱۳۹۲ دنبال کرده است. بر اساس اعلام وزارت نفت، در پی تلاش‌های صورت گرفته، از شهریور ۱۳۹۲ تا پایان آبان، ظرفیت تولید نفت کشور به روزانه حدود سه میلیون و ۵۰۰ هزار بشکه در روز رسیده است. بر اساس برنامه‌ریزی‌های انجام‌شده، دولت به دنبال سرمایه‌گذاری و به‌کارگیری اقدام‌های لازم برای افزایش این ظرفیت به روزانه سه میلیون و ۸۵۰ هزار بشکه در روز تا پایان سال ۱۳۹۲ است.

مذاکرات ژنو و توافق اولیه در موضوع هسته‌ای کشور، موجب شد زمینه‌های همکاری

تداوم اعمال تحریم‌های اقتصادی در صادرات نفت و تشدید آن در حوزه مالی، موجب شد تولید نفت کشور در سال ۱۳۹۲ با کاهش ۳۰۰ هزار بشکه در روز مواجه شود

یکی از مهم‌ترین راهکارهای وزارت نفت در سال ۱۳۹۲، ایجاد شورای سیاست‌گذاری و بازاریابی فروش نفت و استفاده از همه ظرفیت‌های ملی و خارجی در زمینه توسعه صادرات صنعت نفت در نیمه دوم سال بوده است

و حضور شرکت‌های بین‌المللی و غربی در بخش‌های نفت و گاز کشور فراهم شود. یکی از تبعات منفی تحریم‌های اقتصادی اعمال‌شده در سال‌های اخیر، کاهش سرمایه‌گذاری در بخش نفت و گاز و جریان ضعیف فناوری به این بخش بوده است. به منظور استفاده از حضور شرکت‌های خارجی از جمله شل، توتال، بی‌پی و... برای سرمایه‌گذاری در بخش نفت و گاز کشور، وزیر نفت دستور ویژه‌ای برای پی‌گیری اصلاح ساختار قراردادهای نفتی کشور با جلب همکاری همه صاحب‌نظران و دعوت از شرکت‌های معتبر نفتی داخلی و خارجی برای پیشینه‌سازی منافع مالی صادر کرده است. همسو با این دستور، گروه‌هایی از سازمان‌های ذی‌ربط از جمله امور حقوقی و شرکت‌های توسعه‌دهنده مأمور شدند با استفاده از نظر کارشناسان و صاحب‌نظران داخلی و خارجی با هدف افزایش جذابیت قراردادهای نفتی، این قراردادها را بازنگری کنند تا زمینه برای ورود سرمایه‌گذاران خارجی به این صنعت تسهیل شود.

بر اساس برنامه اعلامی سازمان خصوصی‌سازی کشور، واگذاری ۱۲ شرکت نفتی برای فصل پایانی سال ۱۳۹۲ مورد توجه قرار گرفت. بر اساس این اعلام، ۷۰ درصد سهام شرکت ملی حفاری ایران، ۱۰۰ درصد سهام شرکت خدمات مهندسی و تجهیزات صنعتی توربین جنوب، ۱۰۰ درصد سهام شرکت خدمات ترابری و پشتیبانی نفت، ۱۰۰ درصد سهام شرکت پیرا حفاری ایران، ۶/۴ درصد سهام شرکت شل سنگال، ۳۳/۳۳ درصد سهام شرکت مهندسی و ساخت صنایع نفت، ۱۵ درصد سهام شرکت فناوری پیشرفته آبادان، ۱۰۰ درصد سهام شرکت ملی نفت ایران - شارجه، ۱۰۰ درصد سهام شرکت ملی نفت ایران - لندن، ۱۰۰ درصد سهام شرکت ملی نفت ایران - سنگاپور، ۱۰۰ درصد سهام شرکت ملی نفت ایران - لیبی و ۱۰۰ درصد سهام شرکت توسعه پتروایران از جمله مواردی هستند که سازمان خصوصی‌سازی در تلاش است تا پایان سال (و در نهایت، در ابتدای سال ۱۳۹۳) آنها را واگذار کند.

۲. تولید و صادرات گاز

بر اساس گزارش صندوق بین‌المللی پول، تولید گاز ایران در سال ۱۳۹۱، در نتیجه تحریم‌های اقتصادی نه تنها کاهش نیافت، بلکه در سال ۱۳۹۲ افزایش یافت. بر اساس تخمین صندوق بین‌المللی پول، میزان تولید گاز ایران در سال ۱۳۹۲ به ۳/۱۶ میلیون بشکه^۱ در روز افزایش یافته که در مقایسه با سال گذشته، ۰/۶ درصد افزایش را تجربه کرده است. با توجه به اینکه در دو تا سه سال اخیر، پروژه افزایش ظرفیت تولید گاز در کشور به بهره‌برداری نرسیده است،

۱. واحد اندازه‌گیری گاز مترمکعب است. صندوق بین‌المللی پول به منظور قابلیت مقایسه میزان تولید گاز و تولید نفت، هر دو را با واحد بشکه گزارش می‌کند.

این افزایش در سال ۱۳۹۲ بیشتر از محل اقدام‌های اصلاحی مانند ارتقای ظرفیت شیرین‌سازی گاز در پالایشگاه فازهای ۱۵ و ۱۶ پارس جنوبی حاصل شده است. البته، میزان صادرات گاز کشور کاهش یافته و از ۰/۳۳ میلیون بشکه در روز برای سال ۱۳۹۱ به ۰/۲۹ میلیون بشکه در سال ۱۳۹۲ رسیده است.

یکی از مهم‌ترین اولویت‌های دولت در سال ۱۳۹۲، افزایش ظرفیت تولید میعانات گازی در کشور بوده است. بر اساس گزارش گمرک جمهوری اسلامی ایران، در ۹ ماه اول سال ۱۳۹۲، ۸/۵۲ میلیارد دلار میعانات گازی صادر شده که نسبت به دوره مشابه سال قبل، ۹/۷ درصد رشد داشته است. دولت در راستای افزایش ظرفیت تولید و صادرات میعانات گازی، بهره‌برداری از فازهای جدید پارس جنوبی را مورد توجه قرار داده است. علاوه بر این، حل مشکل ذخیره‌سازی و صادرات میعانات گازی نیز یکی از مهم‌ترین محورهای فعالیت وزارت نفت در سال ۱۳۹۲ بوده است. با هدف افزایش حجم صادرات میعانات گازی در خلیج فارس، نصب و راه‌اندازی گوی‌های شناور در پایانه نفتی عسلویه در سال ۱۳۹۲ آغاز شد. نخستین گوی شناور با هدف افزایش صادرات میعانات گازی به طور کامل در سال ۱۳۹۲ راه‌اندازی شد.

در سال ۱۳۹۲، سکوی A فاز ۱۲ پارس جنوبی در دریا به مرحله آزمایش و راه‌اندازی رسید و قرار است از ۱۲ حلقه چاه، حداقل روزانه ۱ میلیارد فوت مکعب گاز ترش را به سمت خشکی بفرستد. این میزان تولید، با ۱۳ میلیون متر مکعب شروع و طی دو ماه به حداکثر ظرفیت خواهد رسید. البته، سکوهای B و C این فاز نیز به ترتیب با پیشرفت فیزیکی بیش از ۹۵ و ۹۳ درصد در خرمشهر در حال انجام است که طی ماه‌های آینده بارگیری و در دریا نصب می‌شود. پیش‌بینی می‌شود با ورود این دو سکو به مدار، تولید از این فاز به ۷۰ میلیون متر مکعب در روز برسد.

یکی از مهم‌ترین رویدادها در سال ۱۳۹۲، ارایه مجوز از سوی دولت انگلیس برای ازسرگیری فعالیت‌های میدان بزرگ گازی رهوم در دریای شمال (مشترک بین ایران و شرکت بی‌پی انگلیس) بوده است. بر اساس تحریم‌های اتحادیه اروپا علیه کشورمان، فعالیت‌های این میدان مشترک بزرگ، در سال ۲۰۱۰ تعطیل شده بود. وزارت انرژی انگلیس در نیمه دوم سال ۱۳۹۲، اعلام کرد این وزارتخانه برای جلوگیری از هر گونه آسیب جدی و دایمی به فشار و دمای بالای این میدان که برای توقف دایمی طراحی نشده است، اجازه ازسرگیری تولید از میدان رهوم را می‌دهد. از این رو، با حمایت دولت انگلیس، فعالیت‌های میدان بزرگ گازی مشترک ایران و شرکت بی‌پی در سال ۱۳۹۲، آغاز شد.

بر اساس تخمین صندوق بین‌المللی پول، میزان تولید گاز ایران در سال ۱۳۹۲ به ۳/۱۶ میلیون بشکه در روز افزایش یافته که در مقایسه با سال گذشته، ۰/۶ درصد افزایش را تجربه کرده است

۳. مصرف نفت و گاز

با توجه به آمار تولید و صادرات نفت، میزان مصرف داخلی نفت در سال ۱۳۹۲ برابر با ۱/۵۲ میلیون بشکه در روز بوده است، در حالی که در سال ۱۳۹۱، میزان مصرف نفت برابر با ۱/۵ میلیون بشکه در روز بوده است. چنانچه مشاهده می‌شود، میزان مصرف داخلی در سال ۱۳۹۲ افزایش یافته و این روند برای سال‌های آینده نیز تداوم خواهد داشت. نکته قابل توجه آن است که در سال ۱۳۹۲، میزان تولید نفت خام از ۲/۸ میلیون بشکه به ۲/۵۲ میلیون بشکه کاهش یافته است. به بیان دیگر، تولید نفت خام ایران در سال ۱۳۹۲، روزانه ۲۸۰ هزار بشکه کاهش یافته است. از سوی دیگر، میزان صادرات نفت کشور در سال ۱۳۹۲ برابر با یک میلیون بشکه در روز بوده که در مقایسه با سال ۱۳۹۱، ۳۰۰ هزار بشکه در روز کاهش یافته، اما در این بین، میزان مصرف نفت در کشور بر خلاف کاهش در تولید و کاهش در صادرات، به میزان ۲۰ هزار بشکه در روز افزایش یافته است. تداوم چنین وضعیتی بسیار نگران‌کننده است.

در حوزه مصرف گاز باید گفت، استفاده از گاز به جای سایر سوخت‌ها، به ویژه در بخش نیروگاهی و تأمین انرژی مورد نیاز بخش‌های مختلف، از جمله سیاست‌های دولت طی سال‌های اخیر بوده است. در سال ۱۳۹۲، چنین سیاستی همچنان ادامه داشته است. از کل تولید برابر با ۳/۱۹ میلیون بشکه گاز طبیعی در سال ۱۳۹۲، تنها ۲۹۰ هزار بشکه صادر و حدود ۲/۹ میلیون بشکه آن در داخل کشور مصرف شده است. در سال ۱۳۹۱، میزان تولید برابر با ۳/۱۶ میلیون بشکه در روز بوده که از این میزان، ۳۳۰ هزار بشکه صادر شده است. به بیان دیگر، میزان مصرف گاز طبیعی در کشور در سال ۱۳۹۲، برابر با ۲/۸۳ میلیون بشکه در روز بوده است. مشاهد می‌شود، میزان مصرف گاز طبیعی نیز مانند مصرف نفت در سال ۱۳۹۲ در مقایسه با سال ۱۳۹۱، افزایش یافته است.

۴. سرمایه‌گذاری در صنعت نفت و گاز

یکی از مهم‌ترین اقدام‌ها در بخش نفت و گاز کشور، توجه به سرمایه‌گذاری در این بخش است. در طول دو دهه گذشته تا کنون و تا پیش از افزایش تحریم‌های بین‌المللی علیه صنعت نفت و گاز کشور و به ویژه طرح توسعه فازهای مشترک پارس جنوبی، شرکت ملی نفت ایران در بخش بالادستی قراردادهایی را با شرکت‌هایی مانند توتال فرانسه، شل انگلیس، استات اویل هیدروی نروژ، انی ایتالیا، پترو براس برزیل، ریسپول اسپانیا، گاز پروم و لوک اویل روسیه، پتروناس مالزی و اینپس ژاپن امضا کرده بود. با افزایش محدودیت‌های بین‌المللی و خروج شرکت‌های بزرگ نفت و گاز اروپایی از صنعت نفت و گاز ایران، شرکت‌های چینی مانند CNPC، ساینوپک، کاسل و سینوک قراردادهایی را با صنعت نفت ایران امضا

بر اساس گزارش گمرک جمهوری اسلامی ایران، در ۹ ماه اول سال ۱۳۹۲، ۸/۵۲ میلیارد دلار میعانات گازی صادر شده که نسبت به دوره مشابه سال قبل، ۹/۷ درصد رشد داشته است

کردند، اما شرکت‌های نفتی چینی یکی پس از دیگری به دلیل تأخیر در اجرای قراردادهای و بعضاً وقت‌کشی، از پروژه‌های نفتی کنار گذاشته شدند. این امر موجب شد، بر اساس تمام گزارش‌های کارشناسی، کمبود سرمایه‌گذاری خارجی در پروژه‌های نفت و گاز ایران به عنوان مهم‌ترین چالش این صنعت از دید داخلی و بین‌المللی بیان شود.

در شرایط امروز اقتصاد ملی، بخش نفت و گاز کشور، به خصوص در پارس جنوبی و میداین مشترک آسیب‌های زیادی از کاهش سرمایه‌گذاری در نتیجه تحریم‌ها دیده است. اعمال تحریم از سوی کشورهای غربی علیه کشورمان موجب شده کشورهای رقیب ایران مانند عربستان، عراق، امارات و قطر مقصد سرمایه‌گذاری خارجی در صنعت نفت و گاز جهان باشند، در حالی که صنعت نفت و گاز ایران به شدت نیازمند سرمایه‌گذاری است. بر اساس مطالعات انجام‌شده، صنعت نفت و گاز کشور به سرمایه‌گذاری بالغ بر ۵۰ میلیارد دلار در سال برای توسعه میداین نفتی و گازی نیاز دارد. این میزان سرمایه‌قابلیت تأمین از داخل را ندارد و نیازمند حضور سرمایه‌های خارجی است.

با آغاز به کار دولت یازدهم در سال ۱۳۹۲، مهم‌ترین سیاست وزارت نفت، بازگشت شرکت‌های بزرگ نفت و گاز به صنعت نفت و گاز کشور بود. از این رو، وزیر نفت در نخستین روزهای وزارت، با صدور احکامی کارگروه اصلاح قراردادهای بیع متقابل را به منظور افزایش جذابیت قراردادهای نفتی و گازی در کشور، صادر کرد. وزارت نفت در سال ۱۳۹۲، به دنبال دستیابی به توافق «برد - برد» بین شرکت ملی نفت ایران و غول‌های نفت و گاز جهان از طریق افزایش جذابیت قراردادهای توسعه بخش بالادستی صنعت نفت و گاز و با حفظ منافع ملی کشورمان بود. با آغاز فعالیت دولت جدید، وزارت نفت رایزنی‌های دیپلماتیک با کشورهای اروپایی را در راستای جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی دنبال کرد. بر اساس تلاش‌های دولت و فعال‌شدن دیپلماسی اقتصادی در بخش نفت و گاز کشور و همچنین، توافقی‌های اولیه در مذاکرات ژنو، هفت شرکت اروپایی و آمریکایی آمادگی حضور در بخش نفت و گاز کشور را بعد از برداشته‌شدن تحریم‌های بین‌المللی اعلام کرده‌اند. از جمله این شرکت‌ها می‌توان به شرکت توتال فرانسه، شرکت انگلیسی - هلندی شل، انی ایتالیا، استات اوایل نروژ، بی‌پی انگلیس و شرکت‌های آمریکایی اکسون و کونوکو اشاره کرد. یادآوری می‌شود، هرچند زمینه‌های همکاری شرکت‌های بزرگ بین‌المللی نفت و گاز در سال ۱۳۹۲ از سوی دولت فراهم شد، اما به صورت عملیاتی تا امروز اقدامی در این زمینه انجام نشده است. به بیان دیگر، تا کنون هیچ شرکت بین‌المللی نفت و گاز به صورت رسمی در قراردادهای نفت و گاز کشور حضور نیافته است. پیش‌بینی می‌شود اقدام‌های دولت برای حضور شرکت‌های خارجی در بخش نفت و گاز کشور در سال‌های آینده، نتیجه‌بخش باشد.

از کل تولید برابر با
۳/۱۹ میلیون بشکه
گاز طبیعی در سال
۱۳۹۲، تنها ۲۹۰ هزار
بشکه صادر و حدود
۲/۹ میلیون بشکه
آن در داخل کشور
مصرف شده است

صنعت نفت و گاز کشور
به سرمایه‌گذاری بالغ بر
۵۰ میلیارد دلار در سال
برای توسعه میادین نفتی
و گازی نیاز دارد

در نگاه داخلی نیز مجلس شورای اسلامی با درک شرایط اقتصادی کشور، تلاش کرده حمایت‌های لازم را از تلاش‌های دولت در بخش نفت و گاز به عمل آورد. بر اساس تصمیم‌گیری مجلس شورای اسلامی در خصوص بودجه سال ۱۳۹۳، وزارت نفت از طریق شرکت‌های دولتی تابع تا سقف ۱۰۰ میلیارد دلار به صورت ارزی یا معادل ریالی آن مجاز به سرمایه‌گذاری به روش بیع متقابل در بخش نفت و گاز کشور است.

صنعت و معدن

صنعت و معدن یکی از مهم‌ترین بخش‌های اقتصادی و بزرگ‌ترین بخش تولید حقیقی کشور است، به طوری که سهمی معادل ۱۸/۸ درصد از تولید ناخالص داخلی کشور را به خود اختصاص داده است. این بخش با توجه به گستردگی فعالیت‌ها و تعدد مراکز تولیدی توانسته ۶۳ درصد از اشتغال بخش تولید حقیقی و ۳۳ درصد از اشتغال کل کشور را تأمین کند. بنابراین، نقش بسزایی در تولید و اشتغال کشور ایفا می‌کند. توجه به این بخش و شناسایی تحولات آن در یکی دو سال اخیر می‌تواند به ترسیم بهتر مسیر تولید ملی در آینده کمک شایانی کند، زیرا تصمیمات و سیاست‌های اتخاذشده در کشور از جوانب مختلف می‌تواند بر این بخش مهم اقتصادی اثرگذار باشد و آثار آن را بر تولید و اشتغال نشان دهد. شرایط تحریم حاکم بر اقتصاد ملی، این بخش اقتصادی را نیز تحت تأثیر قرار داده است.

در سال ۱۳۹۱، بخش صنعت و معدن کشور ارزش افزوده ۱۰۷۹۶۳ میلیارد ریالی را تجربه کرد که نسبت به سال ۱۳۹۰ رشد منفی ۹/۵ درصدی داشت. بر این اساس، پیش‌بینی نرخ رشد منفی ۱/۹ درصد از سوی بانک جهانی و همچنین، پیش‌بینی نرخ رشد منفی ۲/۹ درصدی از سوی مؤسسه اکونومیست برای بخش صنعت کشور در سال ۱۳۹۲، تا حد زیادی به واقعیت پیوست و بخش صنعت و معدن در این سال وضعیت مناسبی را تجربه نکرد و در اغلب زیربخش‌های خود با رکود مواجه شد. در سال ۱۳۹۲، به دلیل تحریم‌های اعمال‌شده و عدم ورود مناسب کالاهای سرمایه‌ای، در عمل سرمایه‌گذاری در این بخش ممکن نشد. ضمن آنکه، به دلیل بالا بودن نرخ ارز و وابستگی تولیدات صنعتی به واردات مواد اولیه، بیشتر واحدهای تولیدی کشور طی سال ۱۳۹۲ با مشکل کمبود نقدینگی روبه‌رو بودند و بسیاری از واحدهای تولیدی تا مرز ورشکستگی پیش رفتند.

در قانون بودجه سال ۱۳۹۲، مصوب شد، جدای از تسهیلات ارزی، ۱۰ درصد از منابع صندوق توسعه ملی برای حمایت از بخش صنعت به صورت ریالی وام داده شود. همچنین در قانون بودجه سال ۱۳۹۲ در راستای حمایت از تولید، به بانک مرکزی اجازه داده شد تا مبلغ ۳/۵ میلیارد دلار نزد بانک‌های تخصصی سپرده‌گذاری کند تا مبلغ یادشده با رعایت قوانین و

مقررات از سوی بانک‌های عامل و با معرفی وزارت صنعت، معدن و تجارت و وزارت جهاد کشاورزی در قالب تأمین سرمایه واحدهای تولیدی بخش غیردولتی اعطا شود، اما همان‌طور که بیان شد، در سال ۱۳۹۲، بخش صنعت و معدن با چالش‌ها و مشکلات زیادی مانند تحریم، بالابودن نرخ ارز، قاچاق و... روبه‌رو بود که موجب شد سرمایه‌گذاری در این بخش به شدت کاهش یابد و بر اساس گزارش مؤسسه تحقیقاتی اکونومیست، این بخش با رشد منفی ۲/۹ روبه‌رو شد.

وضعیت بخش صنعت و معدن در بورس اوراق بهادار طی سال ۱۳۹۲ بسیار متفاوت از سال‌های گذشته بوده است، زیرا شاخص صنعت با افزایش ۴۱ هزار واحدی در نه ماه نخست سال ۱۳۹۲، بیش از ۱۲۳ درصد رشد را تجربه کرد. البته، بخشی از این رشد قیمت سهام شرکت‌های صنعتی به دلیل کاهش بازدهی بازارهای موازی بازار بورس (مانند بازار سکه و ارز) و سرازیر شدن نقدینگی سرگردان به بورس و همچنین، اخبار مثبت در این زمینه (مانند توافق اولیه هسته‌ای) بوده است. باید توجه داشت اگرچه شاخص صنعت در بورس طی سال ۱۳۹۲ افزایش یافته، اما ملاک مناسبی برای ارزیابی رونق تولیدات صنعتی در کشور نیست، زیرا بخشی از این افزایش در پی مسایل غیراقتصادی بوده و بخش دیگری از آن به دلیل عرضه سهام برخی از شرکت‌های دولتی مانند صنایع پتروشیمی در بورس است.

۱. خودروسازی

صنعت خودرو یکی از مهم‌ترین و بزرگ‌ترین صنایع تولیدی کشور است که بیش از ۳۰ رشته فعالیت تولیدی و خدماتی را در چرخه اقتصاد کشور رونق می‌بخشد. در یک دهه گذشته، با توجه به سرمایه‌گذاری‌های صورت گرفته در این بخش، موفقیت‌های خوبی نیز در این زمینه حاصل شده بود، اما در سال جاری به دلیل تحریم صنعت خودروسازی و همچنین بالابودن نرخ ارز، میزان تولید خودرو کاهش محسوسی را تجربه کرد. علاوه بر اینها، به دلیل پایین بودن کیفیت تولیدات داخلی، تقاضا برای تولیدات این صنعت در بازارهای داخلی و خارجی با کاهش محسوسی روبه‌رو شد. با کاهش شدید تولید خودرو در کشور، صنایع زیردست خودروسازی و به خصوص صنعت قطعه‌سازی کشور، به دلیل تأخیر در دریافت مبالغ قرارداد خود با مشکل تأمین مالی و کاهش تولید و حتی در برخی موارد با تعدیل نیرو مواجه شدند. طی ده ماه ابتدای سال ۱۳۹۲، میزان تولید خودروی کشور معادل ۵۷۶۶۶۳ دستگاه بود که نسبت به دوره مشابه سال قبل با کاهش ۲۳/۵ درصدی روبه‌رو شد. این امر به دلیل وجود مشکلات اساسی در بخش صنعت خودروسازی کشور بوده که تولید و صادرات این محصول را تحت تأثیر قرار داده است. بر اساس اطلاعات موجود برای نه ماه ابتدای سال ۱۳۹۲، میزان

بخش صنعت با توجه به گستردگی فعالیت‌ها و تعدد مراکز تولیدی توانسته ۶۳ درصد از اشتغال بخش تولید حقیقی و ۳۳ درصد از اشتغال کل کشور را تأمین کند

در سال ۱۳۹۱، بخش
صنعت و معدن کشور
ارزش افزوده ۱۰۷۹۶۳
میلیارد ریالی را تجربه
کرد که نسبت به سال
۱۳۹۰ رشد منفی ۹/۵
درصدی داشت

صادرات خودرو در این مدت معادل ۴۸۲۴ دستگاه بوده که ارزشی معادل ۳۳ میلیون دلار داشته است. سهم این بخش از کل صادرات در نه ماهه ابتدای سال معادل ۰/۱۴ درصد بوده است. تعداد، وزن و ارزش خودروی صادراتی این دوره در مقایسه با دوره مشابه سال قبل، کاهش تقریباً ۸۸ درصدی داشته است. همچنین، متوسط قیمت هر خودروی سواری صادراتی طی نه ماهه سال ۱۳۹۲ مبلغ ۶۷۹۴ دلار بود که نسبت به سال گذشته افزایش ۱۵/۷۲ درصدی داشت. در مقابل، میزان واردات خودرو در طول دوره یادشده، معادل ۴۴۶۴۷ دستگاه و به ارزش ۹۲۴ میلیون دلار بوده که ۲/۷۸ درصد از ارزش کل واردات را به خود اختصاص داده است. در ضمن، میانگین قیمت هر خودروی سواری وارداتی در این دوره معادل ۲۰۷۰۴ دلار بوده که این رقم معادل ۳/۰۵ برابر هر خودروی صادراتی ایران است. این اطلاعات به وضوح ضعف صنعت خودروی کشور را در مقابل رقبای خارجی نشان می‌دهد. این ضعف به طور عمده به دلیل پایین بودن فناوری و بهره‌وری و وابستگی این صنعت به شرکت‌های خارجی بوده که در نتیجه اعمال تحریم‌های اقتصادی از سوی کشورهای غربی، وخیم‌تر از گذشته شده است.

۲. فولاد

صنعت فولاد با توجه به ضریب وابستگی پیشین و پسین، یکی از صنایع استراتژیک کشور به شمار می‌آید. اگرچه ایران در تولید فولاد در خاورمیانه رتبه نخست را دارد، اما با توجه به ظرفیت‌های موجود و وابستگی شدید صنایع پیشین و پسین به تولید فولاد، میزان تولید این محصول در کشور از میزان برنامه‌ریزی شده در قالب برنامه‌های بلندمدت کمتر بوده است. بر اساس گزارش‌های اعلام شده (سایت فولاد ایران) طی نه ماهه منتهی به آذر ۱۳۹۲، میزان تولید محصولات فولادی توسط بخش خصوصی و دولتی ۱۱ میلیون و ۹۰۷ هزار تن بوده است که در بین شرکت‌های تولیدکننده فولاد، شرکت «فولاد مبارکه» با تولید ۴/۳ میلیون تن، شرکت «فولاد خوزستان» با تولید ۲/۷۵ میلیون تن و شرکت «ذوب آهن اصفهان» با تولید ۱/۶ میلیون تن، به ترتیب دارای بیشترین سهم از تولید فولاد کشور هستند. این سه شرکت در مجموع، ۷۳ درصد از فولاد خام کشور را تولید می‌کنند. این در حالی است که میزان تولید فولاد خام در مدت مشابه سال قبل، برابر ۱۰/۸ میلیون تن بوده که نشان‌دهنده افزایش ۱۰ درصدی تولید فولاد خام در مدت یادشده است. بنا بر گزارش انجمن جهانی فولاد، ایران در سال ۲۰۱۳ رتبه پانزدهم جهانی تولید فولاد را به خود اختصاص داده است. تولید فولاد ایران در سال ۱۳۹۲ در حالی با افزایش مواجه شد که کشورهای غربی مجوز فروش تجهیزات مورد نیاز صنعت فولاد را تحریم کردند.

از مهم‌ترین طرح‌های سرمایه‌گذاری در بخش فولاد، هفت طرح فولاد استانی در حال اجرا در کشور است. طرح‌های فولاد استانی، هر کدام ۸۰۰ هزار تن ظرفیت دارند که از قابلیت افزایش تا یک میلیون تن برخوردارند. با بهره‌برداری از این طرح‌ها، هفت هزار شغل مستقیم و ۳۵ هزار شغل غیرمستقیم در کشور ایجاد می‌شود. طی سال ۱۳۹۲، به دلیل تحقق پایین بودجه عمرانی و همچنین مشکلات موجود در فاینانس خارجی که عمده‌ترین منبع تأمین مالی این طرح‌ها در نظر گرفته شده بود، در عمل هیچ‌یک از این طرح‌ها به بهره‌برداری نرسیدند و نتوانستند به ظرفیت تولید فولاد کشور بیافزایند.

۳. پتروشیمی

بر اساس آمار موجود در هشت‌ماهه نخست سال ۱۳۹۲ حدود ۲۸ میلیون تن محصولات پتروشیمی در داخل کشور تولید شد که بالغ بر ۹ میلیون تن از آن به ارزش تقریبی ۶ میلیارد دلار به خارج از کشور صادر شده است. سهم صادرات محصولات پتروشیمی از کل صادرات غیرنفتی کشور (با احتساب میعانات گازی) در این دوره حدود ۲۶ درصد است. این میزان صادرات در مقایسه با مدت مشابه سال قبل از نظر وزنی دارای رشد منفی ۱۳/۸ درصدی و از نظر ارزش دلاری دارای رشد منفی ۱۰/۷۳ درصدی بوده است. دلیل عمده کاهش صادرات محصولات پتروشیمی، تحریم‌های اقتصادی یک‌جانبه غرب است.

در نتیجه توافق اولیه ژنو و هم‌زمان با اجرای نخستین گام توافق ایران و گروه ۵+۱ و تعلیق برخی محدودیت‌ها و تحریم‌های صنعت پتروشیمی مانند آزادسازی کامل صادرات پتروشیمی ایران به کشورهای عضو اتحادیه اروپا، دفتر کنترل دارایی‌های خارجی وزارت خزانه‌داری آمریکا نام ۱۴ شرکت بزرگ پتروشیمی کشور شامل شرکت‌های پتروشیمی بندر امام، پتروشیمی بوعلی، مبین، نوری، پارس، شهید تندگویان، شازند، تبریز، جم، بصیر، آریا ساسول و متانول مرجان را از فهرست تحریم‌های خود، خارج کرد. همچنین، از ابتدای بهمن ۱۳۹۲، برخی از تحریم‌های پوشش‌های بیمه‌ای محموله‌های صادراتی پتروشیمی و فرآورده‌های پلیمری ایران و همچنین، صادرات پتروشیمی ایران به اتحادیه اروپا آزاد شد. پیش‌بینی می‌شود در صورت ازسرگیری صادرات، سالانه ۲ تا ۲/۵ میلیارد دلار درآمد جدید حاصل شود.

در پایان سال ۱۳۹۲ و در بودجه سال ۱۳۹۳، قیمت خوراک پتروشیمی‌ها از حدود ۲/۵ سنت برای هر مترمکعب گاز به ۱۵ سنت افزایش داده شد که این امر موجب کاهش سود شرکت‌های پتروشیمی خواهد شد و در نتیجه، این شرکت‌ها خواستار افزایش قیمت محصولات خود هستند. از این رو، با افزایش قیمت محصولات پتروشیمی، قدرت رقابت شرکت‌های داخلی در مقابل شرکت‌های خارجی کاهش می‌یابد و اثر منفی بر صادرات این بخش دارد.

طی ده ماه ابتدای سال ۱۳۹۲، میزان تولید خودروی کشور معادل ۵۷۶۶۶۳ دستگاه بود که نسبت به دوره مشابه سال قبل با کاهش ۲۳/۵ درصدی روبه‌رو شد

۴. داروسازی

رشد صنعت داروسازی در ایران بعد از انقلاب، به گونه‌ای بود که در حال حاضر بیش از ۹۶ درصد داروهای مصرف داخل کشور را پوشش می‌دهد، اما همچنان بسیاری از داروهای حیاتی برای بیماران خاص و سرطانی از خارج کشور وارد می‌شود و این مسأله مشکلات زیادی را برای بیماران به وجود آورده است. صنعت داروسازی نیز مانند دیگر صنایع کشور از کمبود نقدینگی رنج می‌برد. این صنعت، به ظاهر به طور مستقیم در معرض تحریم‌های بین‌المللی قرار ندارد، اما به دلیل خودداری بیشتر کشورهای غربی از معامله با بانک‌های ایرانی، خریداران مواد اولیه دارویی با مشکل گشایش اعتبارهای بازرگانی، اعمال سیاست‌های انقباضی از سوی نظام بانکداری و بدهی‌های انباشته‌شده بیمارستان‌های دولتی و سازمان‌های بیمه‌گر به شرکت‌های پخش دارو مواجه هستند که این امر، باعث به وجود آمدن بحران در این صنعت شده است. باید توجه داشت که اگرچه ۹۶ درصد محصولات دارویی ایران در داخل کشور تولید می‌شود، اما این بدان مفهوم نیست که ۹۶ درصد داروهای مورد نیاز کشور بدون وابستگی به دنیای خارج تولید می‌شوند، بلکه برای تولید همین داروها در کشور نیازمند وارد کردن مواد اولیه از کشورهای خارجی هستیم. از این نظر، وابستگی به دنیای خارج در این صنعت نیز چشم‌گیر است.

باید به این نکته بسیار مهم اشاره کرد که داروهای وارداتی هزینه‌های بسیار بالایی را برای کشور به همراه دارد. بالارفتن نرخ ارز در یکی دو سال اخیر، بر شدت این مشکل افزوده، به طوری که تنها در آذر ۱۳۹۲ به اندازه ۱/۶۳ هزار تن دارو وارد کشور شده است. این میزان دارو تنها ۰/۰۵ درصد از حجم کل واردات را شامل می‌شود، در حالی که هزینه پرداخت شده بابت این مقدار دارو معادل ۱۵۴ میلیون دلار بوده که ۳/۱۴ درصد از ارزش کل واردات در این ماه است. از این رو، توجه به این صنعت چه از نظر سلامت اجتماعی و چه از نظر هزینه‌های تحمیل‌شده بر کشور، بسیار قابل توجه بوده و نیازمند توجه بیشتر مسئولان و سیاست‌گذاران است. از این رو، ایجاد و حمایت از صنایع پایین‌دستی (تولید مواد اولیه) از جمله ضرورت‌های توسعه صنعت داروسازی در کشور است.

۵. معدن

یکی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین پایه‌های اقتصاد هر کشور را منابع معدنی آن کشور تشکیل می‌دهند. نقش معادن در رشد اقتصادی بسیار جدی و راهبردی است و بهره‌برداری از معادن کشور ضرورت انکارناپذیر در توسعه اقتصادی به شمار می‌آید. ایران با داشتن یک درصد از خاک و حدود یک درصد جمعیت دنیا، حدود ۳ درصد منابع معدنی جهان را در خود جا داده و

در هشت ماهه نخست سال ۱۳۹۲ حدود ۲۸ میلیون تن محصولات پتروشیمی در داخل کشور تولید شد که بالغ بر ۹ میلیون تن از آن به ارزش تقریبی ۶ میلیارد دلار به خارج از کشور صادر شده است

در مجموع حدود ۵۷ میلیارد تن ظرفیت معدنی با بیش از ۶۷ نوع ماده معدنی در ایران شناسایی شده است. البته یادآوری می‌شود بیشتر معادن کشور به دلیل نبود بودجه کافی شناسایی نشده و در حال حاضر کمتر از ۱ درصد ذخایر قطعی معادن استخراج می‌شود.

در ده ماه اول سال ۱۳۹۲، میزان صادرات محصولات معدنی بیش از ۴۴/۴ میلیون تن و به ارزش ۶/۷۹ میلیون دلار بوده است. این میزان صادرات معادل ۶۸/۷ درصد از وزن کل صادرات در این دوره و حدود ۲۷ درصد از ارزش صادرات ده ماه اول سال را نشان می‌دهد. میزان صادرات منابع معدنی در ده ماهه اول سال ۱۳۹۲ نسبت به دوره مشابه سال قبل، دارای رشد ۶/۳۷ درصدی از نظر ارزش بوده است. البته، نسبت صادرات به ذخایر در بخش دولتی ۰/۹ درصد بوده، در حالی که این میزان در بخش خصوصی ۴ درصد است و این امر توانمندی بخش خصوصی را در ارزآوری از این ناحیه نشان می‌دهد.

البته، این بخش با وجود بازدهی بالا، با مشکلات زیادی مانند رو به اتمام بودن ذخایر در حال بهره‌برداری، بالا بودن هزینه‌های اکتشاف، بالا بودن ریسک اکتشافات و... روبه‌رو بوده که باعث شده بخش خصوصی کشور به طور مطلوب در این زمینه سرمایه‌گذاری نکند. از سوی دیگر، با افزایش بهره‌مالکانه که در قانون بودجه سال ۱۳۹۳ معادل ۳۰ درصد تعیین شده، انتظار می‌رود در سال آینده سرمایه‌گذاری در این بخش به شدت کاهش یابد.

چالش‌های بخش صنعت و معدن

در سال‌های اخیر، به کارگیری سیاست‌های مختلف در عرصه اقتصادی - سیاسی کشور و شرایط به وجود آمده ناشی از تحریم، بخش صنعت و معدن را با چالش‌های جدی روبه‌رو کرده است. افزایش نرخ ارز موجب شد ماشین‌آلات و مواد اولیه به قیمت بسیار بالاتری نسبت به قبل به دست صنعت‌گران برسد. از این رو، هزینه‌های تولید به شدت افزایش یافت. عدم کشش بازارهای داخلی و خارجی در مقابل این افزایش قیمت، صنعت کشور را با مشکلات زیادی مواجه کرد. از آنجا که بسیاری از تولیدکنندگان نتوانستند به اندازه افزایش هزینه‌ها قیمت محصولات خود را افزایش دهند، در برخی موارد کم‌فروشی نیز در کشور رواج یافت.

اعمال تحریم‌های ناعادلانه علیه کشور نیز باعث شد از یک سو، مواد اولیه مورد نیاز صنعت به دشواری و با کیفیت پایین و به قیمت بسیار بالا به دست صنعت کشور برسد و از سوی دیگر، صادرات کالاهای صنعتی با مشکل مواجه شود. مشکل نقدینگی از دیگر چالش‌های عمده‌ای است که بخش صنعت کشور در سالیان متمادی با آن مواجه بوده و در سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲، این مشکل شدت گرفته است، به طوری که بر اساس گفته رئیس

در بودجه سال ۱۳۹۳، قیمت خوراک پتروشیمی‌ها از حدود ۲/۵ سنت برای هر مترمکعب گاز به ۱۵ سنت افزایش داده شد که این امر موجب کاهش سود شرکت‌های پتروشیمی خواهد شد

در ده ماه اول سال
۱۳۹۲، میزان صادرات
محصولات معدنی بیش
از ۴۴/۴ میلیون تن و
به ارزش ۶/۷۹ میلیون
دلار بوده است

سابق بانک مرکزی، در سال ۱۳۹۱ از هر چهار واحد تقاضا برای نقدینگی صنعت، نظام بانکی کشور قادر به تأمین تنها یک واحد آن بوده است. این مشکل در سال ۱۳۹۲ به دلیل بالابودن تورم، بالابودن نقدینگی در جامعه و تغییر مدیران، بیشتر شد. این امر باعث افت سرمایه‌گذاری در این بخش شد. برخی صنایع که در این شرایط تمایل زیادی برای ادامه کار و تولید داشتند، ناگزیر شدند منابع مورد نیاز خود را از بازارهای غیررسمی تأمین کنند.

در کنار مشکلات یادشده، بالابودن میزان قاچاق و حجم واردات در کشور، از دیگر چالش‌های بخش صنعت در اقتصاد ایران بوده که موجب ضعف این بخش در اقتصاد شده، به طوری که میزان واردات کالا در ده ماه اول سال ۱۳۹۲ بیش از ۳۷/۶ میلیارد دلار بوده است. از سویی، کشفیات قاچاق کالاها به داخل کشور در نه‌ماهه سال ۱۳۹۲ حدود ۱۵۰ میلیون دلار بوده است. مشخص است که حجم قاچاق صورت گرفته بسیار فراتر از کشفیات صورت گرفته است. این حجم بالای واردات و قاچاق، به رکود و تضعیف بخش صنعت منجر می‌شود.

افزایش قیمت‌ها و تورم، از دیگر چالش‌های بخش صنعت بوده است. بالابودن نرخ تورم در هر اقتصادی موجب افزایش هزینه‌های سرمایه‌گذاری می‌شود. وجود تورم بالا در اقتصاد علاوه بر بالابردن هزینه‌های سرمایه‌گذاری، نااطمینانی و ریسک بازدهی پروژه‌ها را نیز افزایش می‌دهد که موجب کاهش سرمایه‌گذاری می‌شود. در ایران نیز شاهد نرخ‌های بسیار بالا و مستمر تورم در کشور هستیم. در سال ۱۳۹۱، تورم ۳۰/۵ درصدی در کشور وجود داشت و در نه ماه اول سال ۱۳۹۲، نرخ تورم در کشور به رقمی نزدیک به ۴۰ درصد رسید، به طوری که می‌توان گفت در چند سال اخیر متوسط نرخ تورم ماهیانه معادل ۲ درصد بوده است. این در حالی است که در کشورهای توسعه‌یافته مانند جامعه اروپا، تورم سالانه کمتر از تورم ماهانه کشور است.

کشاورزی

کشاورزی از جمله مهم‌ترین بخش‌ها در ساختار اقتصادی کشور به شمار می‌رود، زیرا جدای از آثار مثبت آن بر وضعیت اشتغال، صادرات غیرنفتی، ارزآوری و... در زمینه مباحث امنیت غذایی و امنیت ملی نیز بسیار بااهمیت است. در واقع، امروزه برخی از محصولات غذایی و کشاورزی - مانند گندم - به عنوان محصولات استراتژیک شناخته می‌شوند. از این رو، خودکفایی در این بخش، یکی از شرط‌های لازم و اساسی در استقلال سیاسی کشور است. اهمیت این مسئله با توجه به شدت گرفتن تحریم‌ها و افزایش تنش در روابط خارجی و بین‌المللی در چند سال اخیر، به وضوح نمایان است و این، سبب شده موضوع استقلال غذایی در اتخاذ راهبردهای کلان کشور از اهمیتی دوچندان برخوردار شود. نکته دیگری که اهمیت

توجه و برنامه‌ریزی برای توسعه بخش کشاورزی را خاطرنشان می‌سازد، رشد قابل ملاحظه جمعیت کشور طی دو دهه اخیر و به دنبال آن، افزایش تقاضای مواد غذایی است که این امر، تأمین استقلال و امنیت غذایی جامعه را به صورت مسأله‌ای اساسی مطرح می‌سازد. بخش کشاورزی، با برخورداری از کمتر از ۱۰ درصد تولید ناخالص داخلی، ۲۰ درصد اشتغال و سهم قابل توجهی از صادرات غیرنفتی و تأمین حدود ۸۰ درصد مواد غذایی مورد نیاز کشور، جایگاه ارزشمندی را در اقتصاد ملی از آن خود ساخته است. مؤسسه اکونومیست نرخ رشد ارزش افزوده بخش کشاورزی کشور را در سال ۱۳۹۲، ۴/۳ درصد برآورد کرده است. این در حالی است که در سال ۱۳۹۱ ارزش افزوده کشاورزی (به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶) به میزان ۷۸۹۴۳ میلیارد ریال برآورد شده که نسبت به سال قبل ۶/۳ درصد افزایش یافته است.

۱. امنیت غذایی

امنیت غذایی از جمله پدیده‌هایی است که تمام ابعاد اقتصادی، اجتماعی و سیاسی جوامع را تحت تأثیر قرار می‌دهد و بر تصمیمات دولت‌ها مبنی بر محدودیت‌های صادراتی و وضع تعرفه بر محصولات غذایی وارداتی و بسیاری از تصمیمات مشابه تأثیر می‌گذارد. از این رو، مؤسسه آکسفام به بررسی وضعیت کشورهای مختلف از نظر میزان دسترسی به غذا پرداخته که در تازه‌ترین گزارش، هلند بهترین وضعیت امنیت غذایی و چاد بدترین وضعیت را در بین ۱۲۵ کشور مورد بررسی داشته‌اند. کشور ما در رتبه ۸۰ قرار دارد.

افزایش قیمت خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها که بیشتر متأثر از فعالیت‌های بخش کشاورزی و صنایع مرتبط با این بخش است، در سال‌های اخیر موجب شده مردم در تأمین کالاهای اساسی با مشکل جدی مواجه شوند. بر اساس آخرین گزارش بانک مرکزی در مورد وضعیت قیمت‌ها، در دی ۱۳۹۲ در مقایسه با دی ۱۳۹۱، شاخص قیمت خوراکی‌ها ۳۵/۵ درصد افزایش یافته است. البته، میزان افزایش قیمت برای برخی خوراکی‌ها از این فراتر بوده و برای مثال، شاخص قیمت روغن‌ها و چربی‌ها افزایش ۴۱/۲ درصدی و شاخص قیمت سبزی‌ها و حبوبات، افزایش ۷۵/۴ درصدی را تجربه کرده‌اند.

جدول شماره ۱، قیمت برخی خوراکی‌ها را در هفته منتهی به ۱۳۹۲/۱۱/۲۵ آورده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، قیمت تمام خوراکی‌ها افزایش قابل توجهی را نسبت به سال قبل داشته که این موضوع تأثیری منفی بر سلامت و امنیت غذایی کشور داشته است. در واقع، فشار قیمتی خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها بر رفاه اقتصادی مردم بالا بوده و این امر امنیت غذایی جامعه را کاهش داده است.

میزان صادرات منابع
معدنی در ده‌ماهه
اول سال ۱۳۹۲ نسبت
به دوره مشابه سال
قبل، دارای رشد ۶/۳۷
درصدی از نظر ارزش
بوده است

جدول ۱. قیمت محصولات کشاورزی در سال ۱۳۹۲ و مقایسه آن با سال گذشته

کالا	قیمت در هفته منتهی به ۱۳۹۲/۱۱/۲۵ (ریال)	قیمت در هفته مشابه سال قبل (ریال)	درصد افزایش
ماست پاستوریزه (کیلو)	۲۳۶۰۰	۲۰۷۳۰	۱۳/۸
پنیر پاستوریزه (بسته ۴۵۰ گرمی)	۴۱۹۶۰	۳۷۳۲۰	۱۲/۴
کره پاستوریزه (کیلو)	۲۴۰۰۰۰	۱۲۲۰۰۰	۹۶/۷
شیر پاستوریزه (لیتر)	۲۴۱۹۰	۲۱۱۱۰	۱۴/۶
تخم مرغ (شانه)	۹۳۷۲۰	۷۶۶۰۰	۲۲/۳
برنج داخلی درجه یک (کیلو)	۷۴۱۳۰	۵۴۷۸۰	۳۵/۳
برنج داخلی درجه دو (کیلو)	۵۵۹۳۰	۴۰۱۶۰	۹۳/۳
لوبیا قرمز (کیلو)	۹۳۶۰۰	۵۹۹۱۰	۵۶/۲
عدس (کیلو)	۵۵۴۶۰	۵۰۰۰۰	۱۰/۹
سیب قرمز (کیلو)	۴۳۲۹۰	۲۴۶۵۰	۷۵/۶
سیب زرد (کیلو)	۴۳۳۲۰	۲۴۹۷۰	۷۳/۵
پرتقال درجه یک (کیلو)	۲۹۹۳۰	۲۲۱۸۰	۳۴/۹
گوجه فرنگی (کیلو)	۳۰۲۹۰	۲۴۷۵۰	۲۲/۴
خیار (کیلو)	۳۲۰۴۰	۱۶۹۵۰	۸۹/۰
سیب‌زمینی (کیلو)	۲۴۷۰۰	۸۳۷۰	۱۹۵/۱
گوشت گوسفند با استخوان (کیلو)	۳۱۵۱۹۰	۲۶۳۲۸۰	۱۹/۷
گوشت گاو و گوساله بی‌استخوان (کیلو)	۳۱۴۰۰۰	۲۷۷۳۱۰	۱۳/۲
گوشت مرغ (کیلو)	۶۶۷۱۰	۶۴۵۳۰	۳/۴
قند (کیلو)	۲۶۷۹۰	۲۰۹۷۰	۲۷/۸
روغن مایع (لیتر)	۴۸۹۷۰	۳۷۶۹۰	۲۹/۹

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

نکته دیگری که امنیت غذایی کشور را در سال ۱۳۹۲ تهدید کرده، وابستگی قابل توجه به واردات محصولات کشاورزی است. در حال حاضر، ۷ قلم از ۱۰ قلم عمده وارداتی کشور مربوط به محصولات کشاورزی است که نشان از وابستگی کشور به واردات این محصولات دارد. در جدول شماره ۲، میزان واردات ۷ قلم مزبور آورده شده است. ملاحظه می‌شود که طی ده‌ماهه اول سال ۱۳۹۲، مقدار قابل توجهی محصولات کشاورزی وارد کشور شده است. واضح است که چنین وضعیتی تضمین‌کننده امنیت غذایی و پس از آن، امنیت ملی کشور نخواهد بود.

جدول ۲. واردات محصولات کشاورزی در ده‌ماهه اول سال ۱۳۹۲

محصول	وزن (میلیون تن)	ارزش (میلیارد دلار)	سهم از کل واردات	
			وزن	ارزش
برنج	۱/۶۵	۱/۹۳	۶/۴۳	۵/۱۳
کنجاله	۲/۲۱	۱/۴۵	۸/۶۱	۳/۸۴
ذرت	۲/۵۷	۱/۰۲	۱۰/۰۳	۲/۷۰
گندم	۲/۶۹	۱/۰۱	۱۰/۴۹	۲/۶۹
روغن خام سویا	۰/۵۵	۰/۶۸	۲/۱۷	۱/۸۰
شکر تصفیه نشده	۱/۱۳	۰/۶۲	۴/۴۰	۱/۶۲
پالم اولئین	۰/۵۶	۰/۵۶	۲/۱۸	۱/۴۸

مأخذ: گمرک جمهوری اسلامی ایران.

چالش‌های بخش کشاورزی

یکی از مهم‌ترین موانع در بخش کشاورزی کشور، سهم پایین این بخش از تسهیلات اعطایی بانک‌ها و مؤسسه‌های اعتباری است، به طوری که بررسی‌های به عمل آمده نشان می‌دهند، حمایت از بخش کشاورزی طی سه دهه گذشته رشد مناسبی نداشته و در بعضی مواقع، حمایت از تولیدات این بخش، به طور حاشیه‌ای و کم‌رنگ در جریان بوده است.

در چند سال اخیر متوسط نرخ تورم ماهیانه معادل ۲ درصد بوده است. این در حالی است که در کشورهای توسعه‌یافته مانند جامعه اروپا، تورم سالانه کمتر از تورم ماهانه کشور است

طی چند سال اخیر، بین ۱۰-۱۲ درصد مانده تسهیلات اعطایی مختص بخش کشاورزی بوده که نشان از حمایت اندک از این بخش دارد. این در حالی است که بخش کشاورزی ۲۰ درصد از اشتغال کشور را تأمین کرده و توانایی اشتغال‌زایی بالایی دارد. اهمیت این بخش در اشتغال‌زایی تا حدی بوده که سازمان جهانی کار در تازه‌ترین گزارش خود درباره تأثیر تجارت کشاورزی در بازار کار اعلام کرده است که کشاورزی می‌تواند به ایجاد فرصت‌های شغلی در اقتصاد منجر شود.

از دیگر چالش‌های بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۲، حمایت‌های نامناسب در حوزه خریدهای تضمینی بوده است. برای مثال، قیمت خرید تضمینی گندم در ابتدای سال ۱۳۹۲ مبلغ ۷۲۰ تومان اعلام شد که بسیار کمتر از قیمت‌های بازار آزاد بود و از طرفی، با توجه به هزینه تمام‌شده، کشاورزان رغبتی به فروش آن به این قیمت نداشتند. در نهایت، دولت قیمت خرید تضمینی را به ۸۰۰ تومان افزایش داد که این موضوع وضعیت را تا حدودی بهتر کرد، اما در نهایت، بخش قابل توجهی از گندم تولیدی به دلالت فروخته شد که بسیاری از آنها نیز به خارج کشور قاچاق شد. در نهایت، دولت ناچار به واردات گندم از خارج شد و این، در حالی رخ داد که تولید گندم در داخل بسیار فراتر از نیاز مصرفی بوده است.

تحریم‌های اقتصادی، دیگر چالش بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۲ بوده است. از آنجا که برخی نهاده‌های مورد نیاز کشور، به ویژه در صنعت دام و طیور وارداتی هستند، افزایش تحریم‌ها تهیه این اقلام را دشوار ساخته و با افزایش هزینه تمام‌شده محصولات کشاورزی و دامی، اثر خود را در افزایش قیمت محصولاتی مانند مرغ، تخم مرغ، گوشت و... بر جای گذاشته است. از سوی دیگر، تحریم‌ها موجب کنترل شدید محموله‌های صادراتی ایرانی در بنادر و گمرکات دیگر کشورها شده و افزایش قیمت تمام‌شده نهاده‌های مورد نیاز بخش کشاورزی را در پی داشته است. همچنین، با تحریم بانک‌های سپه، ملی، ملت و به ویژه صادرات که حجم اصلی معاملات صادرات و واردات کشاورزی از طریق آنها انجام می‌گیرد، واریز کردن و دریافت وجوه در مبادلات بین‌المللی دچار مشکل شد.

چشم‌انداز ۱۳۹۳

در شرایط فعلی، تحریم‌های اقتصادی در حوزه‌های مختلف بر اقتصاد ملی سایه افکنده است. این شرایط موجب شده فعالیت‌های اقتصادی در بیشتر موارد، به ویژه در بخش‌های نفت و گاز، صنعت و معدن و همچنین کشاورزی با دشواری‌های زیادی مواجه شود. سایه سنگین تحریم حاکم بر اقتصاد ایران موجب شده است از یک سو، هزینه‌های تولید افزایش یابد و از سوی دیگر، تداوم تولید با شرایط فعلی در بیشتر زیربخش‌ها، صرفه اقتصادی خود را از دست بدهد.

تداوم وضعیت فعلی برای اقتصاد کشور و بخش‌های مختلف اقتصادی، در سال آینده مشکلات زیادی را در مقایسه با امسال به دنبال خواهد داشت، زیرا از یک سو، آثار تحریم‌های اعمال‌شده در سال‌های اخیر، توان رقابتی اقتصاد ایران را تضعیف کرده و از سوی دیگر، شرایط تحریم موجب شده بیشتر بخش‌های تولیدی کشور با مشکل مواجه شوند و در بیشتر موارد صرفه اقتصادی تولید به شدت کاهش یابد. این امر آثار قابل توجهی بر اقتصاد ملی خواهد داشت.

در کنار شرایط حاکم بر اقتصاد ملی، آثار ناشی از تحریم‌های اقتصادی غرب، اجرای مرحله دوم قانون هدفمند کردن یارانه‌ها از اول فروردین ۱۳۹۳، نقش مهمی در جهت‌دهی فعالیت‌های اقتصادی کشور خواهد داشت. تصمیم دولت برای اجرای مرحله دوم قانون هدفمند کردن یارانه‌ها و در نتیجه آن، افزایش قیمت حامل‌های مختلف انرژی، از یک سو، فشار تورمی بر بخش تولید را تشدید خواهد کرد و از سوی دیگر، قدرت خرید جامعه را برای تولیدات داخلی به دلیل بالارفتن هزینه‌های تولید و قیمت نهایی، کاهش خواهد داد. از این رو، در شرایط تداوم وضعیت تحریم‌های اقتصادی و اجرای مرحله دوم قانون هدفمند کردن یارانه‌ها، فعالیت‌های بخش‌های مختلف اقتصادی کشور در سال ۱۳۹۳ با مشکل مواجه خواهد شد. در سناریوی کاهش فشار تحریم‌های غرب بر اقتصاد ملی و اجرای مرحله دوم قانون هدفمند کردن یارانه‌ها و در کنار آن به کارگیری بسته‌های سیاستی اصلاح اقتصادی و حمایت از بخش‌های تولیدی، وضعیت تولید بخش‌های مختلف اقتصادی در سال ۱۳۹۳ بهبود خواهد یافت.

در پایان می‌توان اشاره کرد که آسیب‌پذیری اقتصاد ملی در زیربخش‌های مختلف در نتیجه تحریم‌های اعمال‌شده از سوی کشورهای غربی از یک سو و کاستی‌ها در مدیریت اقتصادی کشور از سوی دیگر، در سال‌های اخیر موجب شده شرایط فعلی شاخص‌ها در بخش‌های مختلف اقتصادی کشور، چندان مطلوب ارزیابی نشود. این امر می‌تواند برای امنیت اقتصادی و در نهایت، امنیت ملی کشور تهدیدکننده باشد. از این رو، بخش‌های مختلف اقتصادی کشور در سال آینده، با حفظ شرایط موجود با دشواری‌های متعددی روبه‌رو خواهند بود. چشم‌انداز بخش‌های تولیدی کشور برای سال ۱۳۹۳ به شرح زیر است:

نفت و گاز

با توجه به تداوم وضعیت فعلی تحریم‌ها بر بخش نفت و گاز کشور و همچنین، بر اساس توافق حفظ وضعیت موجود در چارچوب توافق هسته‌ای ژنو بین ایران و ۵+۱، انتظار می‌رود وضعیت صادرات نفت ایران در صورت عدم تشدید تحریم‌های نفتی از سوی آمریکا، در سطح یک میلیون بشکه در روز باقی بماند. البته بر اساس پیش‌بینی صندوق بین‌المللی پول

(پیش‌بینی قبل از توافق هسته‌ای)، میزان صادرات نفت خام ایران در سال ۱۳۹۳ به ۸۵۰ هزار بشکه در روز کاهش خواهد یافت که در مقایسه با سال ۱۳۹۲ با کاهش ۱۵ درصدی مواجه خواهد شد.

در خصوص میزان تولید نفت در سال ۱۳۹۳، اگرچه پیش‌بینی‌های مختلفی ارایه شده، اما همه پیش‌بینی‌ها تغییری را در جهت افزایش تولید نشان نمی‌دهند و عموم آنها بر کاهش تولید تأکید کرده‌اند که این امر می‌تواند ناشی از فرسودگی تجهیزات و از دست رفتن توان تولیدی باشد. برای مثال، صندوق بین‌المللی پول میزان تولید برای سال ۱۳۹۳ را ۲/۳۸ میلیون بشکه در روز پیش‌بینی کرده که در مقایسه با سال ۱۳۹۲، با کاهش ۱۴ درصدی مواجه خواهد شد. مؤسسه تحقیقاتی اکونومیست نیز در گزارش جدید خود که برای دوره زمانی بعد از اجرای توافق اولیه هسته‌ای ارایه شده، پیش‌بینی کرده که میزان تولید نفت ایران که در سال ۱۳۹۱ برابر با ۲/۸۷ میلیون بشکه در روز بوده، در سال ۱۳۹۲ به ۲/۶۸ میلیون بشکه در روز کاهش یافته است. همچنین پیش‌بینی‌های مؤسسه مالی بین‌المللی (IIF)^۱ در دو سناریو شامل دستیابی به توافق جامع ایران با کشورهای ۵+۱ و عدم دستیابی به توافق جامع نشان می‌دهد در صورت دستیابی به توافق جامع هسته‌ای، میزان تولید نفت ایران به ۲/۸۲ میلیون بشکه در روز در سال ۱۳۹۳ و ۳/۲۵ میلیون بشکه در سال ۱۳۹۴ افزایش خواهد یافت. در صورتی که توافق جامع حاصل نشود، میزان تولید روزانه نفت ایران در سال ۱۳۹۳ برابر با ۲/۵۲ میلیون بشکه خواهد بود.

بر اساس پیش‌بینی‌ها، تولید گاز طبیعی، بر خلاف تولید نفت خام در سال ۱۳۹۳، افزایش خواهد یافت. میزان تولید گاز طبیعی کشور در ۱۳۹۳ به ۳/۱۹ میلیون بشکه در روز افزایش خواهد یافت، در حالی که در سال ۱۳۹۲، میزان تولید گاز طبیعی برابر با ۳/۱۶ میلیون بشکه در روز بوده است. به لحاظ تولید گاز، ایران جایگاه بهتری در بین کشورهای منطقه در سال ۱۳۹۳ خواهد داشت، اما میزان صادرات گاز طبیعی ایران همچنان در جایگاه نامطلوب قرار خواهد داشت. پیش‌بینی صندوق بین‌المللی پول نشان می‌دهد صادرات گاز طبیعی ایران در سال ۱۳۹۳ تنها برابر با ۰/۲۷ میلیون بشکه در روز خواهد بود.

در حوزه تأسیسات نفت و گاز نیز در سال ۱۳۹۳ شاهد راه‌اندازی برخی فازهای پارس جنوبی خواهیم بود. در بودجه ۱۳۹۳، بهره‌برداری از ۴ فاز پارس جنوبی پیش‌بینی شده تا با بهره‌برداری از این فازها، در حدود ۱۰۰ میلیون مترمکعب گاز در روز تا پایان سال ۱۳۹۳ به تولید گاز کشور اضافه شود.

بر اساس آخرین گزارش بانک مرکزی در مورد وضعیت قیمت‌ها، در دی ۱۳۹۲ در مقایسه با دی ۱۳۹۱، شاخص قیمت خوراکی‌ها ۳۵/۵ درصد افزایش یافته است

صنعت و معدن

اگرچه در قانون بودجه سال ۱۳۹۳، سهم بودجه عمرانی کاهش یافته و جایگزین کردن فاینانس خارجی به جای بودجه عمرانی مد نظر قرار گرفته، اما همین بودجه عمرانی کم در صورت تخصیص مناسب و رعایت اولویتهای صنعتی می تواند به بخش صنعت و معدن کشور کمک کند. از سوی دیگر، در صورت اولویت ندادن به پروژه های صنعتی و همچنین، عدم تسهیل روند اجرای فاینانس خارجی برای طرح های صنعتی، نمی توان شاهد افزایش سرمایه گذاری و در نتیجه، تولید در بخش صنعت کشور طی سال ۱۳۹۳ بود.

به دلیل وابستگی تولیدات صنعتی به مواد اولیه وارداتی، در صورت عدم دستیابی به توافق نهایی و تشدید تحریم ها، احتمال آنکه هزینه تولید و نقدینگی مورد نیاز تولیدکنندگان صنعتی افزایش یابد، بسیار زیاد است و از آنجا که میزان جذب نقدینگی جامعه به بازارهای رقیب تولید بیشتر است، بیشترین مشکل از این ناحیه برای تولیدکنندگان صنعتی و معدنی کشور به وجود خواهد آمد. ضمن آنکه، به دلیل تحریم های موجود و مشکل در واردات کالاهای سرمایه ای برای جایگزینی با اقلام فرسوده، احتمال می رود بخش صنعت و معدن در تأمین تجهیزات سرمایه ای خود بیش از پیش با مشکل مواجه شود. حال اگر توافق های نهایی در مذاکرات هسته ای صورت گیرد و تحریم های اعمال شده کم رنگ تر شود، وضعیت تولیدات صنعتی هم به لحاظ ثبات در هزینه ها و تأمین مواد اولیه و هم به جهت سهولت در دسترسی به بازارهای جهانی، بهتر خواهد شد. یادآوری می شود که با عنایت به عدم سرمایه گذاری های مناسب در زمینه صنایع پایین دستی تولیدات معدنی، طی سال آینده نیز خام فروشی و صادرات مواد معدنی با حداقل ارزش افزوده، از مهم ترین رویه ها در این بخش خواهد بود.

البته، باید توجه داشت که چنانچه مرحله دوم قانون هدفمند کردن یارانه ها اجرا شود، شاهد افزایش هزینه تمام شده در بخش صنعت خواهیم بود که این بخش را با مشکل مواجه خواهد ساخت. این نتیجه ای است که در جریان اجرای فاز نخست نیز حاصل شد.

کشاورزی

با توجه به اینکه افزایش تحریم های بین المللی طی چند سال اخیر آثار نامطلوبی بر بخش کشاورزی داشته، حذف تحریم ها در پی توافق نهایی، تأثیر مثبتی بر این بخش خواهد داشت. یکی از مواردی که در سال های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ بخش کشاورزی کشور را با مشکل مواجه ساخت، افزایش نرخ ارز بود که از طریق افزایش قیمت نهاده های وارداتی، موجب افزایش قیمت محصولات داخلی شد. دستیابی به توافق نهایی (که ثبات و کاهش نرخ ارز را در بر خواهد داشت)، اهمیت ویژه ای در تأمین نهاده های دامی خواهد داشت.

در حال حاضر، ۷ قلم از ۱۰ قلم عمده وارداتی کشور مربوط به محصولات کشاورزی است که نشان از وابستگی کشور به واردات این محصولات دارد

البته، ثبات نسبی برقرار شده در فضای اقتصادی کشور، به خصوص بعد از انتخابات ریاست جمهوری اثری مثبت بر بخش کشاورزی در سال آتی خواهد داشت. مؤسسه اکونومیست در گزارش خود پیش‌بینی کرده که ارزش افزوده بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۳ نسبت به سال ۱۳۹۲، به میزان ۴/۳ درصد افزایش خواهد یافت. با این حال، به دلیل عزم جدی دولت در بهبود وضعیت اقتصادی کشور و تأکید رئیس جمهوری بر توجه به بخش کشاورزی و جلوگیری از واردات بی‌رویه در این بخش و همچنین، افزایش امیدها به بهبود روابط ایران و غرب و احتمال کاهش تحریم‌ها و ثبات نسبی بازار ارز، به نظر می‌رسد در سال آتی، وضعیت بخش کشاورزی بهبود یابد و با به کارگیری سیاست‌های پولی و مالی مناسب و کاهش کسری بودجه دولت، شاهد افزایش سرمایه‌گذاری‌ها در بخش کشاورزی و رشد این بخش باشیم.